

Στενό μαρκάρισμα του αναγνώστη

Ρίβα Λάββα

Ο Κώστας Μουσελάς γράφει για να συντροφέψει τον άνθρωπο. Τον μαρκάρει στενά, τον παίρνει στο κατόπι, κρυφακούει τις σκέψεις του. Η γραφή του βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής από τα δρώμενα, ένα βήμα μόλις πίσω από τον ήρωα.

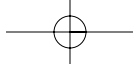
Με αυτή την εγγύτητα ο συγγραφέας άλλοτε επιχειρεί να περάσει μέσα από τις χαραμάδες της ανθρώπινης κατάστασης κι άλλοτε θέλει να τις κλείσει. Από τη λογοτεχνική του «γιάφκα», σε κάποιο ημιύπογειο βορείου προαστίου, ο Μουσελάς αφουγκράζεται τον αναγνώστη του καθώς αυτός αφήνεται αργά στις ιαματικές δυνάμεις της αφήγησης.

Πώς αρχίσατε να γράφετε;

Συνειδητοποίησα τις δυνατότητές μου με το να γράφω ωραίες εκθέσεις στο σχολείο. Ακολούθησε και η ανάγνωση κάποιων σπουδαίων λογοτεχνικών βιβλίων που τα δανειζόμουν στις καλοκαιρινές διακοπές μου στα Κύθηρα. Μετά η μητέρα ενός φίλου μου, δεκαπεντάχρονοι τότε, μας πήγε και είδαμε για πρώτη φορά θέατρο στο Εθνικό. Έφυγα καταγοητευμένος θυμάμαι. «Έτσι μπορώ να γράψω κι εγώ», της είπα αφελώς όταν με ρώτησε αν μ' άρεσε. «Και τότε γιατί δε γράφεις;» μου είπε κι εκείνη το ίδιο αφελώς. Σημαντικό ρόλο έπαιξε κι ένα ραδιόφωνο Philips που μου χάρισε ένας νοικάρης μας, ναυτικός, καθώς ξενυχτούσα ακούγοντας μουσική και θέατρο. Στην αρχή έγραφα χωρίς να ξέρω γιατί γράφω. Ίσως το έκανα έτσι για να κάνω τη φιγούρα μου. Μέχρι που μια μέρα έγινε τρόπος και σκοπός ζωής, σε σημείο που και όταν δε γράφω, να ζω σαν να γράφω. Πάντως γράφω εύκολα.

Διαβάξετε εξίσου εύκολα. Δεν είναι τυχαία η τεράστια εμπορική επιτυχία που σημείωσαν τα βιβλία σας. Ο λόγος σας και η σύγχρονη ζωή είναι σαν συγκοινωνούντα δοχεία.

Έτσι δε θα 'πρεπε να είναι; Εγώ προσωπικά ποτέ δε θα έλεγα ότι η τέχνη τροφοδοτεί τη ζωή.

Αντίθετα, πιστεύω ότι η ζωή τροφοδοτεί την τέχνη για να μπορεί και κείνη, η τέχνη δηλαδή, να επεμβαίνει επάνω της, αν λέγεται, διορθωτικά. Και με βοήθησε πολύ το θέατρο σ' αυτό. Είναι πάνω κι από την ποίηση για μένα το θέατρο, γιατί παράγει κοινωνικά γεγονότα και στηρίζεται στην επικοινωνία με τον άλλο, γι' αυτό και το αποκαλώ βασίλισσα των τεχνών. Το έργο, η ωραία παράσταση κατεβαίνουν στην πλατεία, συνδέουν τον ταξιτζή με τον πανεπιστημιακό. Δεν υπάρχει θεατής, εκτός αν είναι προβληματικό άτομο, που δεν είναι ικανός να απολαύσει τον Άμλετ ή τον Οιδίποδα.

Ως θεατρικός συγγραφέας, αφήνετε το λόγο σας στα χέρια του ηθοποιού;

Εγώ πηγαίνω στις πρόβες και λίγο πολύ επεμβαίνω, φανερά ή μυστικά. Διορθώνω πολλές φορές – μετά το μαθαίνουν οι σκηνοθέτες και εκνευρίζονται. Θυμάμαι στο «Μαχαίρι στο Κόκαλο» έλεγα στη Δήμητρα Χατούπη και στους άλλους ηθοποιούς «ελάτε να κουβεντιάσουμε λίγο» και ανέβαινα κι εγώ στη σκηνή μαζί τους. Ο θεατρικός συγγραφέας πρέπει να παρακολουθεί για να διορθώσει ο ίδιος λάθη. Κι εγώ προσαρμόζομαι στην αλλαγή, γιατί παρακολουθώντας βλέπω ο ίδιος τα λάθη μου.

Με ποια έννοια κάνετε διορθώσεις στο θέατρο;

Καμιά φορά προσθέτω ή αφαιρώ και πράγματα στο κείμενο. Όταν βλέπω στην παράσταση ότι κάτι λείπει.

Δηλαδή ότι δεν είναι φυσική η εκφορά του λόγου ή ότι δεν προχωράει η υπόθεση;

Ότι κάτι λείπει για να δεθούν, για να «καρφωθούν» μεταξύ τους οι ατάκες. Δηλαδή λείπει κάτι για να γίνει πιο πειστικό το έργο. Αυτό το κάτι μπορεί να είναι και ένα «και». Κάποτε είχα παρακολουθήσει μια κασέτα από τις πρόβες του Μπρεχτ στον «Κοριολανό». Από κει κατάλαβα ότι ο θεατρικός συγγραφέας από τη στιγμή που θα πει ότι είναι έτοιμο το κείμενό του έχει πολλά περιθώρια διόρθωσης.

Ο ήρωας, το πλάσιμο του χαρακτήρα, έχει θέση κλειδί στο έργο σας;

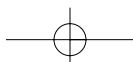
Ναι, το λέω πάντα, δεν μπορώ να γράψω αν δε μ' έχει ερεθίσει πρώτα ο χαρακτήρας, αν δεν έχω βρει τα βασικά του στοιχεία. Δε μ' ενδιαφέρει να τον ολοκληρώσω αμέσως, μάλλον δε θέλω να τον ολοκληρώσω. Θέλω να πιάσω κάποια χαρακτηριστικά του. Εμένα δε με εμπνέουν οι ιδέες αλλά ο συγκεκριμένος άνθρωπος. Θέλω να ξέρω ποιος είναι, τι τον απασχολεί, τι κρύβει, τι συμβαίνει κάτω από το δέρμα του. Βέβαια, μπορεί και να μην τον μάθω πλήρως, να φτάσω στις τελευταίες σελίδες και ακόμα να μην τον ξέρω καλά.

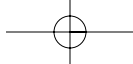
Ζείτε μέσα από τους χαρακτήρες που πλάθετε; Υπάρχει κάποιος χαρακτήρας που είστε εσείς την ώρα που γράφετε;

Ναι, βέβαια. Αλλά όχι 100%. Κομμάτια μου είναι, και μάλιστα κομμάτια αντίθετα, δηλαδή αυτό που δεν είμαι, τελικά είμαι. Ένας λογοτεχνικός ή θεατρικός ήρωας είναι συνήθως το αποτέλεσμα μιας συνεύρεσης, μιας σύνθεσης πολλών προσώπων. Πρόκειται για κανονική εγκυμοσύνη, γεννιέται ένας άνθρωπος, να μην το ξεχνάμε.

Ο χαρακτήρας σας γίνεται το όχημα για να ζήσετε άλλο ένα κομμάτι ζωής.

Ναι, γίνεται ένα σημείο αναφοράς. Πώς είναι όταν είσαι στο λεωφορείο όρθιος που πας να πιάσεις τη χειρολαβή για να μην πέσεις, και καμιά φορά δεν έχει, εσύ όμως σηκώνεις το χέρι για να την πιάσεις – ένα τέτοιο πράγμα αισθάνομαι όταν διαμορφώνω το χαρακτήρα. Έχω σημείο αναφοράς εμένα, αφού πρώτα όμως με έχω αποστασιοποιήσει κάπως, δηλαδή δεν είμαι κολλημένος. Αν είμαι ζηλιάρης, θα χτυπήσω τη ζήλια γιατί έχω αποστασιοποιηθεί και με βλέπω ζηλιάρη.

Και σας δίνετε και μια ευκαιρία να δείτε πώς θα ήταν αν δεν ήσασταν ζηλιάρης.

Πολύ σωστά. Αυτό είναι η «θεραπευτική» ικανότητα της τέχνης. Γράφοντας αποστασιοποιούμε από τα πράγματα για να μπορώ να με κρίνω ή να κρίνω. Γίνομαι ένα σημείο αναφοράς για να το στηλιτεύσω, για να το ειρωνευθώ, γι' αυτό πολλές φορές δουλεύω με τον αυτοσαρκασμό. Γι' αυτό από τα γραπτά μου σιγά σιγά βγαίνει ένα χιούμορ.

Αναρωτιέμαι αν θα 'πρεπε να αντιπαραθέτει κανείς τόσο πολύ τη γραφή του απέναντι σ' ένα σύστημα αξιών, λογοτεχνικών ή ηθικών, όπως κάνετε εσείς. Είναι βασανιστικό...

Αυτή είναι η γοητεία της δουλειάς μου. Έτσι βγαίνει το νόημα της τέχνης.

Σε πολλά κείμενά σας μιλάτε για την κατάσταση στο σπίτι, για την ψυχολογία την καθημερινή και αναδύονται ερωτήματα: να ζήσουμε έτσι; να ζήσουμε αλλιώς; Υπάρχει ένας οφθαλμός που πάντα κοιτάζει.

Ένας οφθαλμός που πάντα κοιτάζει, αυτό είναι το παιχνίδι μου. Κι όταν δε γράφω παραμένει παιχνίδι μου. Είμαι ωτακουστής, ηδονοβλεψίας, παρατηρητής – μ' αρέσει να παρατηρώ συνέχεια, μπορεί να σε παρασύρω σε μια συζήτηση που να φαίνεται πολύ απλή. Έτσι παντρεύτηκα τη γυναίκα μου, την πλήρωσα,

παγιδεύτηκα ο ίδιος. Έτσι παρασύρω τον άλλον και βγάζω χαρακτήρα, κι ας μην το γράψω! Η δουλειά της τέχνης μου είναι ν' αποκαλύπτω, σ'

αυτό έγκειται η γοητεία της, δηλαδή διαβάζομαι γι' αυτές τις αποκαλύψεις. Εμένα με βασανίζει το κρυμμένο, διότι μέσα στις αντιφάσεις μας υπάρχουν χιλιάδες κρυμμένα πράγματα.

Όπως ο ψυχίατρος και ο ηθοποιός, έτσι κι ο συγγραφέας ασχολείται με το γιατί κάνουμε αυτά που κάνουμε, από άλλη σκοπιά βέβαια, και με άλλο στόχο.

Είναι πολύ κοντινά όλα αυτά. Απλώς ο ψυχίατρος μένει στην επιφάνεια, δε θα φτάσει σε βάθος όπως ο συγγραφέας. Από τον Οιδίποδα προέκυψε και το οιδιπόδειο! Εγώ άλλωστε το έχω πει, ότι από τις σχέσεις των ανθρώπων ζούνε οι ψυχίατροι και οι συγγραφείς.

Ζείτε εντονότερα μέσα στα κείμενά σας ή στην καθημερινότητα;

Τροφοδοτεί το ένα το άλλο. Από τη μία ζω σαν φυσιολογικός άνθρωπος κι από την άλλη «πίνω το αίμα» των άλλων για να βγάλω τις ιστορίες μου. Δε θα διστάσω να βγάλω στη φόρα τα «άπλυτα» ακόμα και της μάνας μου αν απ' αυτό προκύψει ο χαρακτήρας που ψάχνω. Ζω μέσα στα κείμενά μου, στη γραφή και στην ανάγνωση. Η πραγματικότητα όμως μ' εμπνέει, από κει θα βρώ το «διάδρομο απογειώσεως». Για μένα η απογείωση ξεκινά από τα απλά καθημερινά πράγματα, και βέβαια έχει σημασία να μη μείνει κανείς εκεί, γιατί τα βιβλία που μένουν εκεί είναι μέτρια ή κακά.

Στις Ασκήσεις επί χάρτου ο ήρωας είναι ο διάλογος, δεν υπάρχουν πρόσωπα, έχει μόνο παύλες.

Ναι, ακολούθησα μια διαλεκτική, δεν ήθελα να βγάλω χαρακτήρα. Ο άλλος είναι πάντα εκείνος που έχει μια άλλη γνώμη.

Διαβάζετε σημειολόγους;

Ναι, αλλά οι σημειολόγοι δε με βοηθάνε ως δημιουργό. Οι θεωρίες σε στρατεύουν και σε

Δε θα διστάσω να βγάλω στη φόρα τα «άπλυτα» ακόμα και της μάνας μου αν απ' αυτό προκύψει ο χαρακτήρας που ψάχνω.

